חיות אש ממללות במתניתא תנא (א)עתים חשות עתים ממללות בשעה שהדיבור יוצא מפי הקב״ה חשות ובשעה שאין הדיבור יוצא מפי הקב״ה ממללות [1]והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק מאי רצוא ושוב אמר רב יהודה כאור היוצא מפי הכבשן מאי כמראה הבזק אמר רבי יוסי בר חנינא כאור היוצא מבין החרסים [2]וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש (א) להיכן אזל אמר רב יהודה אמר רב שהלך לכבוש את כל העולם כולו תחת נבוכדנצר הרשע וכל כך למה שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב״ה את בניו אמר הקב״ה מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי פסילים עונותיהן של ישראל הן גרמו לי [3]וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות אמר ר׳ אלעזר מלאך אחד שהוא עומד בארץ וראשו מגיע אצל החיות במתניתא תנא סנדלפון שמו (ב) הגבוה מחברו מהלך חמש מאות שנה ועומד אחורי המרכבה וקושר כתרים לקונו איני והכתיב [4]ברוך כבוד ה׳ ממקומו מכלל דמקומו ליכא דידע ליה (ג) דאמר שם אתגא ואזל ויתיב ברישיה אמר רבא כל שראה יחזקאל ראה ישעיה למה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך ולמה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך אמר ריש לקיש מאי דכתיב [5](ד) אשירה לה׳ כי גאה גאה שירה למי שמתגאה על הגאים דאמר מר מלך שבחיות ארי מלך שבבהמות שור מלך שבעופות נשר ואדם מתגאה עליהן והקב״ה מתגאה על כולן ועל כל העולם כולו כתוב אחד אומר [6]ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן וגו׳ וכתיב [7]וארבעה פנים לאחד פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר ואילו שור לא קא חשיב (ה) אמר ר״ל יחזקאל ביקש עליו רחמים והפכו לכרוב אמר לפניו רבש״ע ג)קטיגור יעשה סניגור מאי כרוב אמר רבי אבהו ג)כרביא שכן בבבל קורין לינוקא רביא א״ל רב פפא לאביי אלא מעתה דכתיב פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר היינו פני כרוב היינו פני אדם (ו) אפי רברבי ואפי זוטרי כתוב אחד אומר [8]שש כנפים לאחד וכתוב אחד אומר [9]וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם לא קשיא כאן בזמן שבהמ״ק קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות הי מינייהו אימעוט אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן (ז) כתיב הכא [8]ובשתים יעופף וקרא זה אל זה ואמר וכתיב [10]התעיף עיניך בו ואיננו ורבנן אמרי אותן שמכסות בהן רגליהם שנאמר [11]ורגליהם רגל ישרה ואי לאו דאימעוט מנא (ח) הוה ידע דלמא דאיגלאי וחזיא ליה דאי לא תימא הכי ודמות פניהם פני אדם הכי נמי דאימעוט אלא דאיגלאי וחזיא ליה הכא נמי דאיגלאי וחזיא ליה הכי השתא (ט) בשלמא אפיה אורח ארעא לגלויי קמיה רביה כרעיה לאו אורח ארעא לגלויי קמיה רביה כתוב אחד אומר [12]אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון וכתוב אחד אומר [13]היש מספר לגדודיו לא קשיא כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בהמ״ק קיים ז)כביכול שנתמעטה פמליא של מעלה תניא רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסאי אלף אלפין ישמשוניה מספר גדוד אחד ולגדודיו אין מספר ור׳ ירמיה בר אבא אמר אלף אלפין ישמשוניה לנהר דינור שנאמר [12]נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון (י) מהיכן נפיק מזיעתן של חיות ולהיכן שפיך אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב על ראש רשעים בגיהנם שנאמר [14]הנה סערת ה׳ חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול ורב אחא בר יעקב אמר על אשר קומטו שנאמר [15]אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם תניא אמר רבי שמעון החסיד אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להיבראות

קודם

חיות אש ממללות. אש יוצא מדיבורן: **רצוא ושוב.** מוציאות ראשן מתחת הרקיע הנטוי למעלה מראשיהן וחוזרות ומכניסות אותן ממורא השכינה במהירות כריצה ושיבה של להב היוצא מפי הכבשן: **הכבשן.** ששורפין בו אבנים לסיד. ובזק לשון שברי (ב)שברים הוא שהאור יוצא בין אבן לאבן כדתנן בעירובין (דף קד.) בוזקין מלח על גבי הכבש שלא יחליקו הכהנים: **מבין החרסים.** דרך מזקקי זהב לנקוב כלי חרס נקבים נקבים וכופין אותו על גבי גחלים שהזהב נתון בכן בתוך כתישת החרסים של לבנים על גבי חרס ולהב יוצא למעלה דרך נקבי הכלי והוא עשוי גוונים גוונים ותמיד יוצא ונכנס: **מן הצפון.** מבבל שהוא בצפון שנאמר מצפון תפתח הרעה (ירמיה א): **מאי בעיא התם.** למה הלכה לבבל: **ראה ישעיה.** כשסרתה עליו רוח הקדש כמה שנאמר ואראה את ה׳ יושב על כסא רם ונשא וגו׳ (ישעיה ו) אלא שלא חש לפרש את הכל שהיה בן מלכים וגדל בפלטין ובן כרך הרואה את המלך אינו נבהל ואינו תמה ואינו חש לספר: **מלך שבחיות ארי כו׳.** ואלו ארבעתן בכסא והוא למעלה מהן: **קטיגור נעשה סניגור.** אנו צריכין שיבקשו מרכבותך עלינו רחמים והשור קטיגור הוא: **קטיגור.** שונא. סניגור אוהב מליץ יושר: **כרביא.** פני תינוק: **היינו פני כרוב היינו פני אדם.** מה הן פני כרוב מה הן פני אדם וכי לא אחד הן: **אפי רברבי ואפי זוטרי.** האחד פני גדול והאחד פני קטן: **כאן בזמן שבית המקדש קיים.** בימי ישעיה היה המקדש קיים במכונו ובימי יחזקאל כבר הגיע זמן שיחרב ונתמעטה פמליא של מעלה: **ובשתים יעופף.** וסמיך ליה וקרא זה אל זה. אלמא הנך נינהו דאמרי בהו שירה שמקשקשות בקול כנפיהם והאי כתיב ואיננו גבי התעיף: **[כאן בזמן שאין וכו׳].** בימי דניאל כבר חרב הבית: **כביכול.** אף כלפי מעלה שכינה הוזקקו לומר כן כמו בבשר ודם שיכול לומר בו מיעוט: **אלף אלפין.** הוא מספר של כל גדוד וגדוד אבל אין מספר כמה גדודין יש: **לנהר דינור.** דהאי קרא נמי גבי נהר דינור כתיב: **על אשר קומטו.** על תתקע״ד דורות שהעביר מן העולם קודם מתן תורה ולא נבראו כדקתני לקמן ונתנן בגיהנם ועליהם נופל שנאמר בהן ונהר יוצק יסודם והיינו נהר דינור שמוצק עליהם: **קומטו להיבראות.** נגזרו להיבראות לשון ותקמטני לעד היה (ו):

קודם

והחיות רצוא ושוב. פר״ח לפי שהן מגחלים עוממות ודרכן לדמות לשאר שרפים ולהוציא להבה והניצוץ חוזר והיינו רצוא ושוב: **שלא** יאמרו ביד אומה שפלה מסר את בניו. והיינו כפי׳ דהכיא דאמר בגיטין (דף נו:) כל המיצר לישראל נעשה ראש כלומר כבר נעשה ראש קודם שמיצר להם:

וקושר כתרים לקונו. מתפלתן של צדיקים הוא עושה עטרות: **לבן** כפר שראה (כ) המלך. שצריך לו להביא סימנים לאחרים קודם שיאמינוהו לפי שראהו שלא במקומו ואין דרכו להתראות שם וה״נ אמר יחזקאל שראהו על נהר כבר לפיכך נתמהו שומעיו:

כתוב אחד אומר שש כנפים וכתוב אחד אומר ארבע כנפים. ואע״ג שזה בחיות כתיב וזה בשרפים מ״מ מסתבר שגם החיות (ל) *בשש כנפים כמו השרפים ו):

מזיעתן של חיות. ויוצאים ממנו מלאכים ואומרים שירה ומיד נטרדים (מ) והכי מצינו במדרש (איכה ג) חדשים לבקרים שבורא מלאכים בכל יום ואומרים שירה ונטרדין להן כדאמר בסמוך משום שיש אות במלאכים הקבועים (מ)שממתינים זה לזה לומר שירה ואלו החדשים שאינם יודעים הדת ממהרין לשורר ונתחייבו כליה והיינו אשר תקנו ויסדו אנשי כנסת הגדולה ביוצר ונותנין רשות זה לזה קדושה כולם כאחד עונין ואומרים וגם למעלה יוצר משרתים ואשר משרתיו כולם עומדים ברום עולם כלומר בכל יום בורא חדשים ונטרדין אבל משרתיו קבועים ועומדין לעד:

ונטרדין

מסורת הש״ס

א) [פי׳ תס מה שתי מילין הן ערוך], ב) [קידושין ה.], ג) סוכה ה., ד) [עי׳ גרש״י יומא כ:], ה) ס״א חרסים, ו) [לוח נח], ז) [עי׳ תוס׳ חולין צב. ד״ה בריך], ח) עי׳ אבות דרבי נתן פי״ב ד״ה ומניין שיראים זה את זה.

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ החשמל מתוך האש (להיכן אזל). תא״מ ונ״ב מפרש״י נראה שגורס מאי בעיא התם: (ב) שם שמו וגבוה מחברו מהלך: (ג) שם ליכא דידע ליה (דאמר שם וכו׳ ברישיה) תא״מ ונ״ב ס״א אלא דקשר ליה לכתר ומשביע בשם המפורש ואזל תגא ויתיב ברישיה: (ד) שם מאי דכתיב שירו לה׳ כי גאה גאה שירו למי: (ה) שם לא קחשיב ליה אמר ר״ל וכו׳ רבש״ע אין קטיגור נעשה סניגור: (ו) שם היינו פני אדם וכרוב חד הוא אפי רברבי: (ז) שם דכתיב הכא ובשתים וכו׳ וכתיב התם התעיף: (ח) שם מנא הוא ידע דלמא (דאיגלאי וחזיא ליה) תא״מ ונ״ב ס״א דגלאי ואחוי ליה: (ט) שם הכי השתא בשלמא וכו׳ קמי רביה אלא כרעיה: (י) שם מהיכא נפיק אמר ר׳ ירמיה בר אבא אמר רב מזיעתן של חיות: (כ) תוס׳ ד״ה לבן כפר שראה את המלך בכפר שצריך לו וכו׳ להתראות שם צריך הוא לומר ראיתי פ׳ ופ׳ השרים עמו ופ׳ ופ׳ משרתיו כדי שיאמינו לו וה״נ יחזקאל שראה על נהר כבר לפיכך נתמהו שומעיו הוצרך לפרש כן סדר המרכבה אבל ישעיהו ראהו יושב על כסא רם ונשא לא הוצרך לפרש והס״ד: (ל) ד״ה כתוב וכו׳ שגם החיות יש להם שש כנפים: (מ) ד״ה מזיעתן וכו׳ ומיד נטרדין כדאמרינן בסמוך והכי מצינו וכו׳ ונטרדין לכן ומשום שיש וכו׳ לומר שירה כאחד כדכתיב וקרא זה אל זה ואמר גו׳ ואלו החדשים וכו׳ עונים ואומרים אבל אלו חדשים שנבראין בכל יום אין אומרים קדושה על הסדר נטרדין מיד ועליהם תקנו יוצר משרתים:

◆

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה כתוב אחד אומר וכו׳. בשש כנפים. עי׳ חולין צב ע״א תד״ה כרוך:

◆

מוסף רש״י

ממללות. כלומר משבחות ומהללות את ה׳ (יחזקאל א ד). כאור היוצא מבין החרסים. שצורפין בהן זהב והם נקובים וסדוקים ולהב היוצא מנקב יש בו כמראה ירקרק או אדמדם (עירובין קד.).

תורה אור השלם

1. וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: יחזקאל א יד
2. וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: יחזקאל א ד
3. וָאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: יחזקאל א טו
4. וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: יחזקאל ג יב
5. אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַייָ וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: שמות טו א
6. וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעְתָּן: יחזקאל א י
7. וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָד פְּנֵי הָאֶחָד פְּנֵי הַכְּרוּב וּפְנֵי הַשֵּׁנִי פְּנֵי אָדָם וְהַשְּׁלִישִׁי פְּנֵי אַרְיֵה וְהָרְבִיעִי פְּנֵי נָשֶׁר: יחזקאל י יד
8. שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָנָיו וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף: וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ישעיהו ו ב-ג
9. וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאֶחָת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם: יחזקאל א ו
10. הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיִם: משלי כג ה
11. וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: יחזקאל א ז
12. נְהַר דִּי נוּר נָגֵד וְנָפֵק מִן קֳדָמוֹהִי אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵּהּ וְרִבּוֹ רִבְבָן קֳדָמוֹהִי יְקוּמוּן דִּינָא יְתִב וְסִפְרִין פְּתִיחוּ: דניאל ז י
13. הֲיֵשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו וְעַל מִי לֹא יָקוּם אוֹרֵהוּ: איוב כה ג
14. הִנֵּה סַעֲרַת יְיָ חֵמָה יָצְאָה וְסַעַר מִתְחוֹלֵל עַל רֹאשׁ רְשָׁעִים יָחוּל: ירמיהו כג יט
15. אֲשֶׁר קֻמְּטוּ וְלֹא עֵת נָהָר יוּצַק יְסוֹדָם: איוב כב טז

◆

רבינו חננאל

הן עתים חשות עתים ממללות שיר כענין שנאמר עוז וחדוה במקומו ועתים חשות כשהדבור יוצא מלפני הקב״ה והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק. אינה הליכה וחזירה ממש אלא נראות הולכות וחוזרות כמראה הבזק כדכתיב מראיהן כלפידים כברקים יוצאין כענין ראש בעת שמתגברת השלהבת בכבשן נראת כיוצא וחוזרת בפי הכבשן. א״ר יוסי בר׳ חנינא כאור היוצא מבין החרסין. פי׳ כשסותמין פי הכבשן בחרסין ויש ביניהם נקבים לשון האש יוצא משם וזהו מראה הבזק. וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו׳ להיכא אזלא אמר רב לכבש העולם תחת נבוכד נצר כו׳ וארא החיות והנה אופן אחד בארץ. ותני במתניתא סנדלפון שמו וקושר כתרים לקונו. כבר פירשוהו בפירוש משביעו ואזיל ויתיב במקום שחלק לו הקב״ה להושיבו שם וחלילה שיש שם פרחת כל עיקר וראש וגוף כדרך הברואים אלא ליקבל מלכותו כדרך שמזכירין בכל יום ישראל בתפלתם כתר יתנו לך המוני כו׳. אמר רבה כל שראה יחזקאל ראה כמותו ישעיה. למה יחזקאל תמה מן המראה כי יחזקאל דומה לבן כפר שראה טכסיסי המלך וראה מרכבות וחיילות והתחיל תמה. אבל ישעיה לבן מדינה שרואה הטכסיסין הללו בכל יום לפיכך אינו תמה כהן. אשירה לה׳ כי גאה גאה שירה למי שמתגאה על הגאים כלומר מלך ע״ג המלכים שד׳ מלכים בעולם אדם בבני אדם אריה בחיות שור בבהמות נשר בעופות והקב״ה ישתבח שמו וכבודו למעלה מכולם. וארבעה פנים לאחד. פני האחד פני הכרוב וגו׳ הא (א) תרגמא רישיתא עשר אנפין לכל ברייתא חדא. שיתין וארבעה אפין לארבעה ברייתא [וארבעה] גפין לכל אנפין שיתין וארבע גפין לברייתא חדא תנ״ו גפין לארבע ברייתא. וקי״ל דכרוב פניו פני אדם ויש לו כנפים כשאר עופות. פני אדם הם גדולים ופני כרוב הם פתוחים וכו׳ אבהו דאמר בבבל קורין לינוקא רביא פי׳ כגון רבה קשת. וזה שפירש יחזקאל במראה ראשונה שראה המרכבה פני שור מהשמאל לארבעתן ובמראה השניה אמר פני הכרוב לארבעתן ולא הזכיר פני שור כלל. א״ר שמעון בן לקיש יחזקאל בקש רחמים ונהפכו פני השור לפני כרוב ומקשינן וכי בקש יחזקאל להיות שני פני אדם ופרקינן פני אדם פנים גדולים ופני כרוב פנים פתוחים ומקשינן ישעיה ראה שש כנפים לאחד ויחזקאל ראה

א) עי׳ נמ״י וגרש״י שם

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones